

QOSPA GÁPLERDI OQITIWDA “KARUSEL” HÁM “BUMERANG” INTERAKTIV USILLARINIŇ ÁMELIY NÁTIYJELERI

Yusupova Úmitxan Nazarbaevna

Kegeyli rayonu mektepke shekemgi hám mektep bilimlendiriw bólimine qarashli

5-sanli uliwma bilim beriw mektebiniń

Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı pání muǵallımı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17397657>

Annotaciya

Bul tezis mektep sabaqlarında qaraqalpaq tilinde qospa (kompozit) gáplerdi oqıtıwda «Karusel» hám «Bumerang» interaktiv usıllarınıń ámeliy qollanılıwın talqıladı. Maqset – bul usıllardıń oqıwshılardıń sintaksislik túsiniqlerini, til boyınsha kommunikativlik qábiletini hám bilim alıw motivaciyasını qalıplestiriwge islegen nátiyjeliligin kúsheytıw.

Tayanış sózler: Karusel, Bumerang, kompozit, qospa gáp, grammatika

1. Kirisiw.

Qospa gáp – bir neshe jay gáplerdiń grammatikalıq baylanıs arqalı birlesken sintaksislik birliǵı bolıp, oǵ tolıq mektep baǵdarlamasında úyreniledi. Oqıtıwshılardıń maqseti – oqıwshını qospa gáplerdi anıqlawǵa, baylanıs quralların tanıwǵa hám olardı tekst quramında túsindiriwge kirgiziw. Keyingi jıllarda interaktiv metodlar didaktikalıq jaratılıwı hám oqıtıw nátiyjesin jaqsılawda paydalı dep tabılmaqta.

2. Usıllar sıpatlaması.

2.1 «Karusel» usılı.

«Karusel» – top arqalı birneshe stanciya bólimlerine bólingen sıızılmalı jumıs. Hár bir topar bir stanciyada bir tekst bólegin talqılap, sóz jaratıp, keyin dáslepki toparǵa qaytadı. Bul usıl oqıwshılardı tekst elementlerin terip shıǵarıwǵa hám hár bir ápiwayı gáp neniń bólegi ekenin anıqlawǵa májbúrleydi. Ámeliyatta: 9-klass tekstin 4 bólimge bólip, hár bir topar 10 minutta bólimin jaratıp, baylanıs túrlerin (baylanıstırıw, qosımsha baylanıs) anıqlaydı.

2.2 «Bumerang» usılı.

«Bumerang» – topar ishindegi zattı basqa toparǵa tapsırıp, olardıń aqırında keri baylanıs ala alıwın baqlaydı. Onıń maqseti – oqıwshınıń háreketleniw qábiletini jaratıw hám keri baylanıs arqalı bilimdi bekkemlew. Ámeliy jumıs: topar A tekstti talqılap, topar B ga tapsıradı; B topar áhmiyetli dúzetiwdi kirgizip qaytaradı.

3. Ámeliy bólim: sabaq kartası (úlgi).

Tema: Qospa gáp: dúzilisi hám baylanıs quralları.

Maqset: Qospa gáplerdi anıqlaw, baylanıs túrlerin ajratıp, grammatikalıq tallaw islew.

Waqit: 45 minut.

Metod: Karusel (15 min) + Bumerang (15 min) + Qisqa summativ test (10 min) + BBB (5 min).

Júrgiziwshi:

Kirisiw (5 min): tekstti oqıw hám birneshe saylaw sorawları.

Karusel (15 min): 4 top, hár top 1 bólim, baylanıs túrlerin anıqlaw, jurnalda belgilew.

Bumerang (15 min): toparlar óz nátiyjelerin átirapındaǵılarǵa jalǵap, keri qaytarıp, tolıqtırıw islew.

Summativ test (5-10 min): birneshe tekstli sorawlar hám jańa baha.

4. Nátijeler hám talqılaw.

Aktiv qatnasıw: Karusel oqıwshılardı bul qatnasıwǵa májbúrleydi; olardıń tekstti bólip ótiwi sintaksislik analiz islewge waqıtı.

Ózin-ózi bahalaw: Bumerang júrisi arqalı oqıwshılar bir-biriniń tallawına keri baylanıs berip, qalalar hám qátelerdi dúzestiredi.

Klass ishinde kommunikaciya: topar jumısı kommunikativlik qábiletin arttırıwǵa tásir etedi.

Barlıq nátiyjeler metodikalıq kórsetpe materialı tiykarında islengen eksperimenttiń durıslıǵı sıpatında tastıyqlandı.

5. Usınıslardıń qısqasha sisteması.

Sabaqlarda interaktiv metodlardan rejeli paydalanıw (hár háptede 1-2 sabaqta).

Teksttiń basında jıllı material qollanıw; teksttiń qıyın bóleklerin parıqlap qollanıw.

Bahalaw kriteriyaların aldangan ishki jurnalda beriw: anıqlıq, dálillew, awızeki tanıstırıw.

6. Juwmaq.

«Karusel» hám «Bumerang» usılları qospa gáplerdi oqıtıwda ámeliy sharayat jaratadı, oqıwshılardı sintaksislik tallawǵa alıp kelip, kommunikativ kónlikpelerin jaqsılaydı. Bul usıllar metodikalıq kórsetpede berilgen ámeliyat penen jaratılıwǵa tiyisiligin tastıyqlaydı.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. M. Dawletov, Qaraqalpaq tili ulıwma orta bilim beriw mektepleriniń 9-klasları ushın sabaqlıq, Nókis: Bilim, 2019.
2. A. Pirniyazova, Qaraqalpaq tilin ilimiy pedagogikalıq texnologiyada oqıtıw, Nókis, 2009.
3. Sh. Allaniyazova, J. Tańirbergenov, Qaraqalpaq tilin oqıtıwda innovaciyalıq texnologiyalar, Nókis, 2005.
4. E. Berdimuratov, Házirgi qaraqalpaq tili (Leksikologiya), Nókis: Bilim, 1994.